

УДК 334.359.3

І.М. РОМАНЕНКО, Академія митної служби України

СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ПРИНЦИПІВ ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ ПОРУШЕНЬ МИТНИХ ПРАВИЛ В ДІЯЛЬНОСТІ МИТНИХ ОРГАНІВ

Ключові слова: організаційні принципи, митний орган, порушення митних правил, профілактична діяльність

У сучасних умовах питання протидії порушенням митних правил викликають підвищений інтерес як з боку вчених-теоретиків, так і практичних працівників. Водночас, одним із суттєвих проблемних питань залишається низький рівень ефективності профілактичної діяльності митних органів у боротьбі із цими негативними явищами, що вимагає використання тих дієвих заходів, які б нейтралізували поширення порушень митних правил. Суттєвим чинником у цьому процесі, на наш погляд, є визначення основних засад здійснення організації профілактики порушень митних правил, які закріплюються в організаційних принципах профілактичної діяльності. Важливість визначення й розкриття змісту зазначених принципів зумовлюється врахуванням багатьох аспектів, зокрема, специфіки зазначеного різновиду адміністративного правопорушення та змістом організації профілактики порушень митних правил.

Розв'язання багатоаспектних питань профілактики порушень митних правил, зокрема, розробка системи її організаційних принципів, передбачає проведення цілеспрямованих наукових досліджень. Однак, необхідно констатувати, що питання визначення організаційних принципів профілактичної діяльності митних органів залишалися поза належної уваги вчених-адміністративістів.

Питання профілактики правопорушень та аналіз принципів її здійснення, у різному обсязі відображені в дослідженнях, які здійснювали В.Б. Авер'янов, Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, Є.В. Додін, В.В. Доненко, С.В. Ківалов, Т.О. Коломоєць, В.К. Колпаков, А.Т. Комзюк, О.В. Кузьменко, В.І. Олефір, Д.М. Лук'янець, О.І. Остапенко, Д.В. Приймаченко та ін. Однак, незважаючи на ґрунтовність наукових робіт відомих вчених-науковців, значне коло питань профілактики адміністративних правопорушень залишаються дискусійними чи недостатньо дослідженими та потребують теоретичного оновлення, зокрема й ті, що пов'язані з характеристикою системи організаційних принципів профілактики порушень митних правил.

Звідси, метою статті є аналіз організаційних принципів профілактичної діяльності митних органів, характеристика їх змісту та визначення специфіки їх застосування. Її новизна полягає у визначенні системи організаційних принципів профілактики порушень митних правил, яку здійснюють митні органи.

У сфері профілактики адміністративних правопорушень, зокрема порушень митних правил, усе різноманіття принципів, на наш погляд, необхідно розділити на два блоки: загальносистемні та організаційні. Перші визначають правила поведінки, якими мають керуватися всі суб'єкти профілактики незалежно від свого статусу. Другі - відображають характер, закономірності, специфіку побудови й організації системи органів митної служби України та їх діяльності [1, с.106].

На нашу думку, до системи організаційних принципів профілактичної діяльності митних органів необхідно віднести:

1. Принцип єдності системи, який забезпечує цілісність, узгодженість всіх підрозділів та служб митних органів. Єдність системи виявляється у такій взаємній залежності її компонентів, коли із зміною одного з них змінюються й усі інші, що впливає на систему в цілому. Основними характеристиками всякої системи є структура її елементів, розподіл функцій між ними, взаємозв'язок елементів структури всередині її та з навколишнім оточенням [2, с.27].

Зазначений принцип надає можливість покласти на митні органи певні функції, виконання яких є їх основним обов'язком. Не слід сприймати систему митних органів як сукупність розрізнених структурних підрозділів, які виконують «власні» функції. Для митних органів існують основні функції, які структуруються за функціональною ознакою для кожного підрозділу окремо.

Принцип єдності означає й те, що на митні органи, під час реалізації митної політики, покладено виконання такого завдання як боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил (ст.11 МКУ) [3], що безпосередньо пов'язано із профілактикою порушень митних правил. Однак, якщо «вся система митних органів бере участь у реалізації державної митної політики, не означає, що обсяг функцій і повноважень в усіх ланках системи – однаковий. Між митними органами різних організаційно-правових рівнів, безумовно, є відмінності, які й визначають характер і місце конкретного митного органу в єдиній системі» [1, с.115]. Таким чином, профілактичну діяльність здійснюють не тільки профільні структурні підрозділи організації боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, але й інші, які здійснюють митний контроль, митне оформлення тощо. Кожен з них не може функціонувати відокремлено, а тільки у тісній взаємодії та співпраці. Тому зазначений принцип передбачає здійснення взаємозалежних та взаємообумовлених дій різних підрозділів, які наділені своїм місцем і роллю в ході здійснення профілактичної діяльності з метою досягнення максимального результату.

2. Принцип системності спрямований на врахування всіх чинників, які можуть впливати на ті зміни, які відбуваються в середовищі, в межах якого функціонує й розвивається система митних органів. Зміни, які відбуваються в економічному, політичному, соціальному житті суспільства, повинні впливати на вдосконалення профілактичної діяльності митних органів як на внутрішньоорганізаційному рівні шляхом оптимізації організаційної структури, так і у зовнішньому середовищі за рахунок координації митних органів, на які законодавством покладено здійснення такої

профілактичної функції, дій різних суб'єктів профілактики. Таким чином, за умови протікання цих процесів повинні змінюватися й основні вектори профілактики та підвищувати її рівень, що забезпечує ефективну боротьбу з новими формами боротьби з порушеннями митних правил.

3. Принцип цілеспрямованості. Цей принцип є однією з головних умов вирішення найбільш важливих профілактичних завдань, ретельному підходу до розробки та впровадженню заходів задля досягнення мети, єдиному розумінні поставлених завдань.

4. Принцип плановості та прогнозування передбачає всебічне вивчення та аналіз стану адміністративної деліктності, складання та реалізацію відповідних програм, планів профілактики порушень митних правил, які повинні ґрунтуватися на основі достовірних та обґрунтованих статистичних даних.

5. Принцип диференціації та фіксування повноважень, який передбачає перш за все чітке визначення компетенції кожного органу й посадової особи та їх взаємовідносини. У системі митних органів повноваження структурних підрозділів відповідно до законодавчих актів закріплюються в положеннях, які регламентують порядок здійснення певних дій у митно-правовій сфері. Реалізація аналізованого принципу припускає, що чітко визначені й зафіксовані у відповідних нормативно-правових актах функції й повноваження структурних підрозділів митних органів виключають дублювання функціональних завдань, створюють законні підстави для застосування тих або інших форм профілактичної діяльності.

6. Принцип поєднання колегіальності та єдиноначальності передбачає існування двох форм здійснення владних повноважень. «Колегіальність, – як зазначає О.М. Бандурка, – виступає як форма колективної розробки проєктів рішень, тим самим підвищує ступінь їх обґрунтованості, до того ж сприяє підвищенню відповідальності колективу в процесі виконання вироблених і прийнятих управлінських рішень» [4, с.36]. Реалізація цього принципу сприяє поділу компетенції в рішеннях основних і оперативних питань, зокрема профілактичної діяльності, установлення від-

повідальності за кінцевий результат цієї діяльності.

Колегіальність у діяльності митних органів відображається у функціонуванні колегії Держмитслужби України, яка була створена для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції Держмитслужби України, та обговорення найважливіших напрямів її діяльності. Рішення колегії проводяться в життя наказами Держмитслужби України. Проявом колективізму вважається також і діяльність наукової ради при Держмитслужбі України, на якій розглядаються наукові рекомендації та інші пропозиції з основних напрямків діяльності митних органів, обговорюються найважливіші програми та інші питання діяльності Держмитслужби України [1, с.120].

7. Принцип інформаційного забезпечення профілактичної діяльності митних органів, що передбачає створення системи постійного та об'єктивного спостереження стану протидії порушенням митних правил, зміни в системі статистичної звітності, розробку критеріїв і показників ефективності профілактики правопорушень. Інформаційне забезпечення повинно відповідати необхідному обсягу та відповідати завданям параметрам. Аналіз кількісних показників скоєних порушень митних правил, їх основних видів, які характерні для певного регіону дозволить суттєво покращити якість профілактичної діяльності. Тому ступінь достовірності повноти інформації й характеризує її повноту.

8. Принцип економічної доцільності означає, що профілактична діяльність митних органів повинна бути спрямованою на збереження державних коштів і ресурсів. Скоєння таких найбільш суспільно-шкідливих діянь як недекларування, переміщення товарів з приховуванням або поза митним контролем тощо завдає суттєву шкоду для бюджету країни, тому витрати на реалізацію профілактичних заходів, які не досягли запланованої мети у вигляді позитивних зрушень перевищують гранично допустимі норми. Тому цілі та завдання профілактичної діяльності повинні досягатися при найменших фінансових, ресурсних (сил та засобів) та часових витратах.

9. Принцип відповідальності керівництва, який має два аспекти: по-перше, завдяки його застосуванню забезпечується невідворотність відповідальності за помилкові, прийняті без урахування об'єктивних закономірностей і конкретних ситуацій рішення, а по-друге, на його основі відповідальність персоніфікується [5, с.31].

10. Принцип оперативності полягає у здатності митних органів вирішувати завдання різного ступеня складності з урахуванням оперативної обстановки в певному регіоні та країни в цілому, якісно, вчасно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі з використанням всіх необхідних ресурсів.

11. Функціональний принцип означає, що організаційна структура будь-якої системи будується, насамперед, на основних функціях, виконання яких покладається на неї [6, с.117]. Реалізація функціонального принципу в профілактичній діяльності повинно мати особливе значення, оскільки єдиного підрозділу, який би безпосередньо займався профілактикою порушень митних правил в системі митних органів немає, проте оперативні підрозділи митного органу займаються профілактикою в межах їх основних напрямків діяльності, тому, на наш погляд, необхідно визначити підрозділ організації боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил як такий, що координує зусилля інших підрозділів і безпосередньо відповідає за показників профілактичної діяльності.

Таким чином, організаційні принципи профілактики порушень митних правил відіграють велике значення, оскільки їх застосування дозволяє вибрати найбільш оптимальні варіанти протидії правопорушенням, раціонально розподіляти компетенцію між суб'єктами профілактичної діяльності, усувати паралелізм та дублювання функцій. Організаційні принципи це найбільш загальні, вихідні положення, що мають фундаментальне значення для профілактичної діяльності митних органів.

Система запропонованих принципів не має вичерпного характеру, тому в зазначеній статті було намагання проаналізувати найбільш суттєві та основні принципи, які є необ-

хідною передумовою підвищення ефективності профілактичної діяльності митних органів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Приймаченко Д. В. Адміністративна діяльність митних органів: проблеми теорії та практики : монографія / Д. В. Приймаченко ; за заг. ред. проф. В. К. Шкарупи. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2007. – 290 с.

2. Нижник Н. Р., Машков О. А. Системний підхід в організації державного управління : навчальний посібник / Нижник Н. Р., Машков О. А. ; за заг. ред. Н. Р. Нижник. – К. : Вид-во

УАДУ, 1998. – 160 с.

3. Митний кодекс України // ВВР України. – 2002. – № 38–39. – Ст. 288.

4. Бандурка О. М. Основи управління в органах внутрішніх справ України: теорія, досвід, шляхи удосконалення / О. М. Бандурка. – Х. : Основа, 1996. – 398 с.

5. Колодкин Л. М. Организация работы с кадрами в органах внутренних дел : учеб. пособие / Л. М. Колодкин, А. В. Фатула. – М. : Академия МВД СССР, 1990. – 96 с.

6. Плішкін В. М. Теорія управління органами внутрішніх справ : підручник / В. М. Плішкін. – К. : Нац. акад. внутр. справ України, 1999. – 702 с.

Романенко І. М. Система організаційних принципів щодо профілактики порушень митних правил в діяльності митних органів / І. М. Романенко // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 792–795 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11rimdmo.pdf>

Розкрито та охарактеризовано організаційні принципи, що окреслюють основні засади здійснення профілактичної діяльності митних органів. Пропонується виокремлювати наступні принципи: єдності, системності, цілеспрямованості, плановості та прогнозування, диференціації та фіксування повноважень, інформаційного забезпечення, економічної доцільності, відповідальності керівництва, оперативності, функціональні принципи. Встановлено, що організаційні принципи профілактики порушень митних правил відіграють велике значення, оскільки їх застосування дозволяє вибрати найбільш оптимальні варіанти протидії порушенням митних правил.

***

Романенко І.М. Система организационных принципов профилактики нарушений таможенных правил в деятельности таможенных органов

Раскрыты и охарактеризованы организационные принципы, определяющие основы осуществления профилактической деятельности таможенных органов. Предлагается выделять следующие принципы: единства, системности, целеустремленности, плановости и прогнозирования, дифференциации и фиксирования полномочий, информационного обеспечения, экономической целесообразности, ответственности руководства, оперативности, функциональные принципы. Установлено, что организационные принципы профилактики нарушений таможенных правил имеют большое значение, поскольку их применение разрешает выбрать наиболее оптимальные варианты противодействия нарушением таможенных правил.

***

Romanenko I.M. System of Organizational Principles for the Prevention of Violations of Customs Rules in the Activities of Customs Authorities

The organizational principles that outline the basic principles of preventive activity of customs authorities reveals and describes. The investigation is proposed to devote the following principles: unity, consistency, commitment, planning and forecasting, differentiation and fixing the powers of information, economic feasibility, liability management, efficiency, functional principles. Found that the organizational principles of prevention of violations of customs rules play an important because of their use to select the best option against violations of customs rules.